

Η μακρά πορεία επαναφοράς στην επικαιρότητα και εκ νέου ενεργοποίησης του έργου του Greco ξεκινά στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα και φτάνει ως την «ολική του επαναφορά» στο πρώτο μισό του 20^{ου}. Αρχικά, ο μύθος El Greco, μαζί με το έργο του, ήταν παρών στη διένεξη της Τέχνης για την Τέχνη, στη σύγκρουση της ακαδημαϊκής τέχνης με τη ρομαντική, στις έριδες για την υπεροχή του σχεδίου ή του χρώματος-με δυο λόγια, μέσα σε κάθε ζωντανή καλλιτεχνική συζήτηση με τις κοινωνικοπολιτικές της προεκτάσεις.

Στη συνέχεια, το έργο του Greco, ως «μέσο αποκάλυψης», γίνεται πολύτιμο όργανο μιας νέας προσέγγισης της μοντέρνας τέχνης. Μια μακρά διεργασία, που ξεκινά από τον γαλλικό Συμβολισμό (ο Greco υποκινητής του ονείρου), περνά από την εθνικιστική διεκδίκηση των διανοούμενων της Μαδρίτης (ο Greco εκφραστής της ισπανικής ψυχής και καστιλλιάνος μυστικιστής) και τον «λαϊκό» φόρο τιμής που του αποτίουν οι Μοντερνιστές της Βαρκελώνης (όπου ο Greco οραματιστής, εκκεντρικός, μυστικιστής, μετέχει ισότιμα στο "mal fin-de-siècle", όταν ξεσπούν φανερά όλες οι αντιφάσεις του αιώνα), κορυφώνεται στη Γερμανία (ο Greco εξπρεσιονιστής, ζωγράφος του «εσωτερικού φωτός»), από την ελπίδα μιας νέας πνευματικότητας, όπου αναγνωρίζεται ως μεγάλος καλλιτέχνης και «προφητική ψυχή».

Στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, το έργο του Greco προσφερόταν για πολλαπλές νέες αναγνώσεις. Η επίθεση στην ανθρώπινη μορφή μέσω της ηθελημένης παραμόρφωσης, μια γοητεία του χαοτικού που κυριαρχείται από την εξισορρόπηση του άμορφου και του μορφοποιημένου στοιχείου, η ενοποιητική αρμονία των χρωμάτων ορισμένων έργων και οι αντιτιθέμενες αξίες (χρώματος και φόρμας) άλλων, ο ισχυρός ρυθμός των σπασμένων γραμμών, είναι κάποια από τα μορφικά στοιχεία που ανίχνευσαν και πολλές φορές υιοθέτησαν οι νεότεροι ζωγράφοι, ονομάζοντας τον Greco «μοντέρνο» και προσκαλώντας τον να αναμειχθεί στη συζήτηση περί μοντέρνας τέχνης.